

Gerard Kramer

De tollenaars

WoordStudie

Het is opvallend hoe vaak in het Nieuwe Testament tollenaars en zondaars in één adem worden genoemd¹. Ook komen we ze tegen in het iets specifiekere aangeduide gezelschap van een heiden², van de hoeren³ en van een farizeeër⁴. Heel bekend is natuurlijk Zacheüs, die het van tollenaar (Gr. *teloonès*) had gebracht tot oppertollenaar (Gr. *architeloonès*)⁵.

Wat was een tollenaar?

Een tollenaar was een belastinginner. Het innen van belastingen was in het Romeinse rijk geprivatiseerd. Dit hield in dat de tarieven van de directe en indirecte belastingen van overheidswege vaststonden, maar dat de inning ervan was uitbesteed aan particulieren. Dezen verkregen dit recht van belastinginning door het te pachten, en/of via vriendjespolitiek. Deze tollenaars waren verantwoordelijk voor het afdragen van het afgesproken eindbedrag, een rond bedrag. Ze waren vrij de tarieven plaatselijk zodanig naar boven bij te stellen dat ze er zelf een stevig

¹ Zie Matt. 9:10-11 + par.; 11:19 + par.; Luc. 15:1.

² Matt. 18:17.

³ Matt. 21:31-32.

⁴ Matt. 18:10.

⁵ Luc. 19:2.

boterham aan overhielden, en dat terwijl ze in dienst stonden van de bezettende Romeinse overheid! Afpersing van belastingplichtigen door tollenaars kwam veel voor. Niet voor niets was Zacheüs als oppertollenaar rijk, en veelzeggend is dat hij bij zijn bekering sprak over afpersing⁶. Dat laatste ging wel verder dan een beleefde betalingsherinnering!

Hoe stonden tollenaars bekend?

Het zal duidelijk zijn dat de tollenaars niet geliefd waren. Ze werden door het orthodoxe jodendom als onrein beschouwd, en op één lijn gesteld met dieven en rovers. Zij hadden bovendien ambtshalve direct contact met de heidenen, en daarom was er discussie over de vraag of iemands huis verontreinigd was als een tollenaar het had betreden. Ook de Heer Jezus sprak over tollenaars. In Matteüs 5:46vv. noemt Hij ze als mensen die alleen hun eigen soort mensen liefhebben – een gedrag dat geen navolging verdient.

De tollenaars als voorbeelden

Toch is het mooi dat de Heer een tollenaar als discipel heeft geroepen, namelijk Matteüs, die in zijn evangelie niet schroomt zichzelf zo aan te duiden⁷. Ook in de gelijkenis van de farizeeër en de tollenaar bij de tempel is het juist *de tollenaar* die gunstig afsteekt bij de zichzelf rechtvaardigende farizeeër. De tollenaar immers is zich bewust van zijn toestand. Hij blijft op een afstand van de tempel staan, slaat zich op zijn borst, en zegt: 'O God, wees mij, de zondaar, genadig'. De Heer zegt dat deze man gerechtvaardigd terug naar huis ging, in tegenstelling met de farizeeër⁸. Ook elders stelt de Heer tegenover de overpriesters en de oudsten, die Zijn gezag ter discussie stelden, de tollenaars en hoeren tot voorbeeld: zij gaan hen voor in het koninkrijk van God, en wel door hun berouw en hun geloof⁹.

⁶ Luc. 19:2, 8.

⁷ Matt. 10:3; zie voor zijn roeping Matt. 9:9 (vgl. Marc. 2:14 en Luc. 5:27, waar hij beide keren Levi wordt genoemd).

⁸ Luc. 18:9-14.

⁹ Matt. 21:31-32.

Oude Sporen 2017

